

הערת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ח
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 4 פרשת נצבים וילך

דיני נטילת ידיים - מסימן קס ס"א עד סימן קסב

ספק כשרים

א. מים שנסתפק אף קודם נטילה אם נעשה בהם מלאכה, או ספק אם פסולים או כשרים, או נסתפק אחר נטילה אם היו כשיעור, או אם היה הכלי שלם, טהור. ואפילו היו כל הספיקות יחד. וכן הדין במחלוקת הפוסקים. (שו"ע ס"יא, מ"ב ס"ק מו-מט). ולכתחילה כשיש מים אחרים יטול בהם. (שעה"צ ס"ק מט). ויש מי שאומר שאף בדיעבד אם יש לו מים אחרים נוטל בהם ידיו. (שו"ע שם).

ב. ולחזו"א כשיש למים חזקת כשרות נוטל בהם לכתחילה אף שיש מים אחרים, ורק כשאין להם חזקת כשרות אם יש לו אחרים יטול באחרים. והסוברים ליטול תמיד באחרים הוא מידה טובה. (או"ח כג יג, שו"ע הלכות שם)

חזקת כשרות בידיו

ג. אם יודע שנטל ידיו כהלכה ואחר כך נסתפק אם הסיח דעתו או אם נגע בטינופת אין צריך לחזור וליטול אף לצאת מספק כי הם בחזקת כשרות. (מ"ב ס"ק נג)

נגע במים בידיו שלא נטלו

ד. מי שלא נטל ידיו או היוצא מבית הכסא ונגע במים לא נפסלו לנטילה, ויכול לשאוב בידיו מהכלי ולא נפסלו המים הנותרים. ואם שכשך ידיו במים לנקותן נפסלו. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק נד). ובקטן אם ניכר שזה לנטילה פוסל, ואם שיחק בהם כשר. (אבני ישפה ח"א לא בשם הגר"ש אלישיב).

נטילה ממים שנטלו

ה. אסור לרחוץ ידיו במים שנטלו בהם. ואפילו נטלו מרביעית כי נטמאו המים, ונעשה בהם מלאכה. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק נה).

מים קפואים

ו. השלג והברד וכפור וגליד אם ריסקן נוטלים מהם בכלי, ובשעת הדחק כשאין לו מים טובלים בהם הידים אף בלא רסקן. ואף אם השלג נמוך כל שיש מ' סאה מחוברים יחד, ומכסים ידיו. (שו"ע ס"יב, מ"ב ס"ק נח). ומלח כשר לטבילת ידיים כשיש שיעור מקוה. (מ"ב ס"ק נז).

יין ומי פירות

ז. יש אומרים שאין ליטול אלא במים, כי סמכו על הפסוק וידיו לא שטף במים. ויש אומרים שהיין ומי פירות כשרים לנטילה. ואין בזה ביזוי אוכלים כי צריך לזה ואינו דרך איבוד. וביין לכתחילה אסור כי מזלזל בדבר חשוב שנשתנה לעילוי שקובע ברכה, ובשאר מי פירות מותר. (שו"ע ס"יב, מ"ב ס"ק נט-ס).

ויש מי שאומר שביין פסול אף בדיעבד ובמי פירות נוטלים בשעת הדחק, וכן הדין. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק סד). ולא יברך על נטילה זו ואם יזדמן לו מים יטול שנית. (שעה"צ ס"ק סט). וכל שכן שמותר בשעת הדחק ליטול בשכר ומי דבש המבושלים שעיקרן מים, ואף שנשתנו מראיהם. והגר"א פוסל בנשתנו מראיהם. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק סה).

בשאר משקאות

ח. שמן ודבש אין ליטול בהם כי אין מנקים. (שו"ע הרב ס"ט"ו). ובמי סודה ומשקה ממותק ללא צבע כשרים לנטילה ומברך עליהם. ואם יש בהם צבע כקפה וקולה דינם כמי פירות שכשרים בדיעבד ולא יברך עליהם. (או"ח ח"ב פמ"ו ד).

שיעור המים

ט. תקנו חכמים שיטול ידיו מרביעית מים ושופכם בשני פעמים, ונטהרו אף בשפך בפעם אחת, ובין שנוטלשני ידיו בפעם אחת או שנוטל אחת אחת, ואף כשנוטל יד אחת לא יפחות מרביעית אלא שאין צריך לשפוך כולה, ויש לנהוג שלא לפחות משיעור רביעית מים לכל יד, וכשהמים מצויים יטול בשפע. (שו"ע ס"יג, מ"ב ס"ק סו-סז).

שיעור נטילה לשנים

י. שנים שכיונו ליטול ביחד נוטלים מרביעית אחת, אף אם פשט השני ידיו אחר שהתחיל ליצוק על הראשון, וידיו סמוכות לראשון והקילוח יורד מראשון לשני, ידי שניהם טהורות, אף שלשני נפחת מרביעית כי הם משיירי טהרה. והוא שהגיע המים על כל ידיו. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק סח-עב).

אבל אם היו ידיו מרוחקות מידי הראשון או אם לא כיונו בתחילה ליטול יחד, הרי זה כנוטל במי רחיצת חבירו ולא מועיל, וצריך לנגב ידיו ולחזור וליטול. (מ"ב ס"ק סח-עב).

יא. ויש מתירים כשבאו ליטול יחד אפילו אם לבסוף נטלו זה אחר זה לגמרי, והראשון ישפוך על ידיו בי פעמים וישאיר לשני כדי שיוכל ליטול ידיו. ובשעת הדחק יש לסמוך כשיטה זו. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק עד).

נטילה לשלשה וארבעה

יב. לשלשה וארבעה נוטלים מחצי לוג, ומלוג לכמה בני אדם, והוא שמספיק המים להעביר הלכלוך מידיהם וליטול ב' פעמים. ובין בזה אחר זה, ובין זה בצד זה או זה על גב זה. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק עז). ואם אין לכלוך ונטל ג' פעמים שלא לצורך הרי זה מפסיק הנטילה ואין עולה לו. (חזו"א כד ל').

ולכתחילה אין די ברביעית ומחצה, כי חששו שלא ידקדקו יפה ליטול ולצמצם מים לחבירו, ובדיעבד בנטל אחד מחצי

רביעית יוכלו שני האחרונים ליטול מרביעית הנשאר. (מ"ב ס"ק עו).

יג. הרביעית צריך שיהא **בכלי אחד** ואם נטל משמינית וחזר ונטל משמינית אף בקילוח אחד ידיו טמאות. (שו"ע ס"ד, מ"ב ס"ק פא).

יד. שיעור רביעית הוא בין לאדם גדול ובין לגדול שהוא **קטן בגדלו**. (שו"ע ס"ו).

טו. נטלו שני בני אדם זה ידו אחת וזה ידו אחת **וחזר הראשון ונטל ידו השניה**, הרי הם כשלשה בני אדם, וצריך שיהא מחצי לוג, ואם לאו אין ידו שניה טהורה. (שו"ע ס"ו).

סימן קסא

רוב בני אדם מקפידים והוא לא מקפיד, ולמג"א בחציצות שהובא בשו"ע **תלוי ברוב בני אדם** ולא בו. ובטיט שתחת הציפורניים אין דרך בני אדם להקפיד ולכן לא נהגו לנקרם, אבל שלא כנגד הבשר רוב בני אדם מקפידין וחוצץ, ויש מקילים אף בזה בטיט וצואה. (שו"ע שם, מ"ב סק"ז-ט)

ואם הוא מקפיד אף אם רוב בני אדם אין מקפידים חוצץ, ורק בטיט שנדבק אבל בטיט לח ועפר שאין נדבק כל כך אינו חוצץ, ובפרט אם אינו מקפיד רק בנטילה. (שו"ע שם, מ"ב סק"י).

דרכו להקפיד

י. דבר שאין הדרך להקפיד אין חוצץ במיעוטו, למי שאין דרכו להקפיד כגון **צבע וטבח ומוכר שומן** אף שיש בהם ממשות, אבל לסתם אדם שדרכו להקפיד כשיש ממשות חוצץ. אבל **כשאין בהם ממש** כגון דיו ושחרורית שאין בו ממש אינו חוצץ. (שו"ע ס"ב, מ"ב סק"י)

לפעמים מקפיד

יא. דבר שמקפיד עליו לפעמים אם מזדמן **לפרקים** כמו טבעת בלישה חוצץ ואם **לזמן מרובה** אינו חוצץ, וכן אם מקפיד **רק בזמן קבוע** ולא בכל עת. (ט"ז יו"ד קצח סק"ה, פת"ש שם סק"א, ששבה"ל שם סק"ד).

צבע לנוי

יא. נשים שדרכן **לצבוע ידיהן לנוי** אפילו ברובן או כולם אינו חוצץ, כי זה כגופן. (מ"ב ס"ק יב). אבל אם **נקלף מעט מהצבע** חוצץ כי אז מקפידות על זה. (חוט שני נדה ע"ר צט).

טבעת

יב. צריך **להסיר הטבעת** בשעת נטילת ידים, ואפילו אין מקפידים בנטילה כיון שמקפידה בשעת מלאכה שלא יטנפו, ואפילו הוא רפוי כי אין אנו בקיאים איזה רפוי, ובדיעבד יצא ברפוי. (שו"ע ס"ג).

וכל זה **באשה** שדרכה להקפיד להסיר הטבעת בלישה אבל **איש** שאין דרכו ללוש אין צריך להסירו אף אם אינו רפוי, אלא אם יש בו אבן טובה שבזה דרכו להסיר בנטילה שלא יתלכלך מהמים. (מ"ב ס"ק יט).

שיעור נטילת ידים

יג. שיעור הנטילה הוא עד **סוף פיסת היד** מקום חיבור היד והקנה. ולכתחילה ראוי להחמיר כן, וכן נוהגין העולם, ויש לזוהר מלהקל בזה. ויש אומרים עד מקום חיבור **האצבעות לכף היד**, ובשעת הדחק שיש לו מים בצמצום יוכל לסמוך על זה. ואם **פיסת ידו מלוכלך** בזיעה לכולי עלמא צריך ליטול עד סוף פיסת היד. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק יכא-כב).

זהירות מחציצה

א. צריך לזוהר מן התורה **בטבילה ומדרבנן בנטילה** שלא יהא **חציצה** דבר מדובק על הגוף, כי אין ראוי לביאת מים. ולכן לכתחילה יעיין קודם נטילה אם אין דבר החוצץ, ויסיר מהידים כל דבר המקפיד, ואם נטל ידיו ואחר כך נמצא דבר חוצץ תולים בדרבנן להקל שנהיה אחר כך. (מ"ב סק"א).

כללי חציצה

ב. חציצה מן התורה הוא **ברוב הגוף** ובדבר שהדרך להקפיד, ורבנן אסרו **במיעוט** הגוף או היד **כשמקפיד**, או **ברוב** הגוף או היד **ואינו מקפיד**. (מ"ב שם) ובמכוסה **כולו** אף כשאין מקפיד חוצץ. (מנ"ח קעה, חכמ"א ק"ט ג'). ויש חולקים. (לחם ושמלה קצח ב').

חציצה בציפורן

ג. **זהמת הציפורניים** שהוא לכלוך הרגיל להקבץ תחת הציפורן חוצץ רק בציפורן גדולה שעודפת על האצבע, אבל לא כנגד הבשר כי בזה אין הדרך להקפיד. אבל **צואה או בצק** הדרך להקפיד אף כנגד הבשר וחוצץ. ויסירם קודם נטילה. ונכון שלא יגדל אדם צפרניו. (שו"ע שם, מ"ב סק"ב-ג).

ד. **נפיחות** במקום הצפורן אם מכסה פתח הציפורן ואין הלכלוך נראה בשוה לבשר אינו חוצץ. (שו"ע יו"ד קצח סק"ט ש"ד ס"ק כד).

ה. **ציפורן המדולדלת** פירשה **מיעוטה** חוצצת ויש לקוצה קודם נטילה, פירשה **רובה** אינה חוצצת. (שו"ע יו"ד שם סק"א, שועה"ר ס"ד).

ו. קלופי **עור המדולדל** אינם חוצצים כי המים באים תחתיהם (חכמ"א ק"ט טז). ואם הם גדולים ואין המים באים תחתיהם חוצצים. **יבלת** אינה חוצצת אף שעתיד להסירה. (שו"ע יו"ד שם סק"ב, לחם ושמלה ג).

רטיה

ז. רטיה שעל בשרו אם **אין לו מכה** אלא מיחוש ויוכל להסיר הרטיה מתי שירצה ויש לחוש שיסירו באמצע הסעודה, צריך להסיר הרטיה שלא יהיה חציצה. אבל אם **יש לו מכה** ואין לחוש שיסירו בסעודה אין צריך ליטול כלל על מקום הרטיה. (שו"ע או"ח שם, מ"ב סק"ה). ואף אם הרטיה מכסה רוב היד. (פמ"ג משב"ז סק"ב)

טיט הנדבק

ח. יש סוג טיט שנדבק וחוצץ אפילו לח, וכיון שאין בקיאים בזה **כל טיט חוצץ** בין לח ובין יבש, בין על גב היד ובין תחת הציפורן אפילו כנגד הבשר, חוצץ אם זה מועט ואין מקפידים על זה. (שו"ע שם, מ"ב סק"ו)

חציצה במיעוטו

ט. חציצה על **מיעוטו כשאין מקפידין** אינו חוצץ, לטור אף